

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 września 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	: sędzia	Krzysztof Chojnowski (spr.)
Sędziowie	:	Andrzej Kordowski Dariusz Małkiński
Protokolant	:	Karolina Pługów

po rozpoznaniu w dniu 7 września 2023 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **P. S.**

przeciwko (...) **Bankowi (...) S.A. w W.**

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku

z dnia 25 marca 2022 r. sygn. akt I C 179/21

I. zmienia zaskarżony wyrok:

a) **w punkcie I w ten sposób, że oddala powództwo w całości,**

b) **w punkcie II w ten sposób, że tytułem zwrotu części kosztów procesu zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) złotych z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się niniejszego orzeczenia do dnia zapłaty i odstępuje od obciążania go pozostałą częścią tych kosztów;**

II. **tytułem zwrotu części kosztów instancji odwoławczej zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 9.987 (dziewięć tysięcy dziewięćset osiemdziesiąt siedem) złotych z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się niniejszego orzeczenia do dnia zapłaty i odstępuje od obciążania go pozostałą częścią tych kosztów.**

Dariusz Małkiński Krzysztof Chojnowski Andrzej Kordowski

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 25 marca 2022 r. Sąd Okręgowy w Białymstoku zasądził od pozwanego (...) Banku (...) S.A. w W. na rzecz powoda P. S. kwotę 56.931,72 CHF wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się niniejszego orzeczenia do dnia zapłaty; zasądził od pozwanego na rzecz powoda P. S. kwotę 11.817 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym 10.800 zł kosztów zastępstwa procesowego oraz 17 zł opłaty skarbowej od udzielonego pełnomocnictwa, wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty.

Orzeczenie to zostało wydane w oparciu o następujące ustalenia faktyczne:

Strony zawarły w dniu 7 lutego 2006 r. umowę kredytu konsolidacyjnego nr (...) (...), spłacanego w ratach malejących, udzielonego w walucie wymiennej, treścią której bank zobowiązał się postawić do dyspozycji powoda kwotę 61.800 CHF z przeznaczeniem środków na spłatę preferencyjnego kredytu inwestycyjnego podstawowego, zaciągniętego w (...) Banku (...) w Z. (§2 ust. 1 umowy).

Kredyt na finansowanie zobowiązań w kraju, miał być wypłacony w walucie polskiej, przy zastosowaniu kursu kupna dla dewiz (aktualnej tabeli kursów) obowiązujący w banku w dniu realizacji zlecenia płatniczego (§5 ust. 3 i 4).

Spłata zadłużenie z tytułu kredytu i odsetek miała następować w drodze potrącenia przez bank wierzytelności z kredytu z rachunku oszczędnościowo – rozliczeniowego powoda (§13 ust. 1), w złotych polskich, w wysokości stanowiącej równowartość kwoty kredytu lub raty kredytu w walucie wymiennej, w której udzielony jest kredyt, według obowiązującego w banku w dniu wymagalności kursu sprzedaży dewiz (aktualna tabela kursów) (§13 ust. 7).

Bank zastrzegł sobie prawo pobierania odsetek od kredytu w walucie kredytu według zmiennej stopy procentowej, w stosunku rocznym, której wysokość miała być ustalana, jako suma tej stawki referencyjnej LIBOR 3M i stałej marży - 2,0%.

Postanowiono również, że niespłacenie przez kredytobiorcę części albo całości raty w terminie umownym spowoduje, że należność z tytułu zaległej spłaty stanie się zadłużeniem przeterminowanym i zostanie przeliczona na walutę polską według kursu sprzedaży dewiz (aktualna tabela kursów) obowiązującego w banku w dniu, o którym mowa w § 13 ust. 3 umowy (§18 ust. 1).

Jeżeli spłata zadłużenia i odsetek nastąpi w walucie innej niż waluta polska: 1) w formie bezgotówkowej – kwota wpłaty miała zostać przeliczona na kwotę stanowiącą równowartość w walucie polskiej – według kursu kupna dla dewiz (aktualna tabela kursów banku), obowiązującego w (...) S.A. w dniu wpływu środków; 2) w formie gotówkowej – kwota wpłaty miała zostać przeliczona na kwotę stanowiącą równowartość w walucie polskiej – według kursu kupna dla dewiz (aktualna tabela kursów banku) obowiązującego w (...) S.A. w dniu wpływu środków (§19).

„Tabelę kursów” została zdefiniowana, jako tabela kursów (...) S.A. obowiązującą w chwili dokonywania przez (...) określonych w umowie przeliczeń kursowych (§1 pkt 7).

Zawarcie umowy poprzedzały wstępna rozmowa powoda z doradcą w oddziale pozwanego, a następnie złożenie stosownego wniosku. Powód, decydując się na ofertę kredytu denominowanego do CHF, opierał się na twierdzeniach pracownika banku, że rozwiązanie to będzie dla niego korzystne. Nie została mu jednocześnie przedstawiona symulacja obrazująca wysokość comiesięcznych rat bądź zmiany kursu. Umowę zawarto według standardowego wzorca stosowanego przez bank. Postanowienia dotyczące mechanizmu przeliczeń nie były indywidualnie uzgadniane z powodem, nie informowano go także w jaki sposób ustalany jest przez bank kurs waluty oraz jaki będzie to miało wpływ na przyszłe saldo zadłużenia.

Kredyt uruchomiono jednorazowo w dniu 9 lutego 2006 r. wypłacając powodowi kwoty 132.799,99 zł (równowartość 55.092,30 CHF) oraz 15.418,86 zł (równowartość 6.396,54 CHF) i jednocześnie pobrano prowizję za udzielenie kredytu w wysokości 371,16 CHF.

Powód sukcesywnie wywiązywał się z postanowień umowy, uiszczając kolejne raty w PLN (łącznie 21.751,57 zł), a w dniu 2 listopada 2007 r. uiścił jednorazowo: 56.447,25 CHF, 257,75 CHF i 226,72 CHF (łącznie 56.931,72 CHF - ze środków pochodzących z umowy kredytu hipotecznego (...) nr (...) (...)). Tym samym umowę wykonano w pełnym zakresie.

Przed zamknięciem przewodu sądowego powód podniósł, że jest świadomy możliwości wystąpienia przez pozwanego z roszczeniem o zapłatę wynagrodzenia za korzystanie z kapitału.

W tak ustalonym stanie faktycznym, Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że powództwo zasługiwało na uwzględnienie.

Stwierdził, że zawarta przez strony umowa (kredytu denominowanego do kursu waluty obcej), zawiera liczne odstępstwa od definicji legalnej umowy kredytu zawartej w ustawie Prawo bankowym, a co za tym idzie jest nieważna w całości (art. 69 ustawy Prawo bankowe w zw. z art. 58 § 1 k.c.). Nie została bowiem w niej wprost wyrażona wysokość udzielonego powodowi kredytu, gdyż w umowie wartość ta wyrażona została we franku szwajcarskim, ale miała być wypłacono w złotych polskich, po uprzednim przeliczeniu według kursu kupna waluty z tabeli kursów banku. W tej sytuacji kredytobiorca nigdy nie spłaca nominalnej wartości kredytu, bowiem z uwagi na różnice kursowe i różnice czasowe pomiędzy zawarciem umowy a późniejszą wypłatą i spłatą kredytu zawsze była to inna kwota. Cecha ta stanowi znaczące odejście od ustawowej konstrukcji kredytu, której elementem przedmiotowo istotnym jest obowiązek zwrotu kwoty otrzymanej. Zdaniem Sądu także wprowadzenie do umowy przez bank jednostronnego uprawnienia do ustalenia wysokości zobowiązania kredytobiorców (poprzez dowolne kształtowanie wysokości kursu walut) jest sprzeczne nie tylko z definicją kredytu, ale także narusza zasadę swobody umów (art. 353¹ k.c.).

Niezależnie od powyższego, Sąd I instancji uznał, że znajdujące się w umowie postanowienia zawierające mechanizm denominacji (klauzule przeliczeniowe) mają charakter abuzywny (art. 385¹ § 1 k.c.). Nie zostały bowiem uzgodnione indywidualnie z kredytobiorcą, a nadto kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając interesy, a w związku z tym nie wiążą powoda.

Z kolei wyeliminowanie wskazanych zapisów przy zachowaniu postanowień dotyczących określenia kwoty kredytu w CHF oznaczałoby, że umowa nakazywałaby przeliczenie kwoty udzielonego kredytu, a także wysokości rat na PLN, ale żadne postanowienie nie precyzowałoby kursu, według którego miałyby nastąpić takie operacje. Jednocześnie - zdaniem Sądu - nie istnieje możliwość zastosowania w miejsce wyeliminowanych postanowień żadnego innego kursu waluty (np. średniego kursu NBP). Tym samym umowa nie nadaje się do wykonania i jest nieważna.

W konsekwencji uznania negowanej pozwem umowy za nieważną, Sąd Okręgowy przyjął, że kwoty uiszczane tytułem spłaty kredytu (56.931,72 CHF) łożono bez podstawy prawnej, co uzasadnia żądanie ich zwrotu (art. 410 § 1 i 2 w zw. z art. 405 k.c.).

O kosztach procesu postanowił zgodnie z art. 98 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 7 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Wyrok ten zaskarżył pozwany bank, zarzucając Sądowi I instancji naruszenie:

1. art. 233 § 1 k.p.c. przez dowolną ocenę materiału dowodowego polegającą na:

- pominięcie faktu możliwości zawarcia przez strony umowy ramowej o współpracy i zawarcia negocjowanej transakcji wymiany walut, poprzez która doszłoby do uzgodnień między stronami co do wysokości kursu wymiany waluty,

- pominięcie tego, że to kredytobiorca decydował o celu finansowania oraz walucie wypłaty kredytu, co oznacza, że zastosowanie Tabeli Kursów obowiązującej w Banku w odniesieniu do etapu wypłaty kredytu miało wyłącznie fakultatywny charakter i zależało od decyzji Kredytobiorcy,

- pominięcie faktu rzetelnego poinformowania powoda o wszelkich ryzykach związanych z zawarciem kredytu denominowanego, wypłacenia kredytu w dniach zawnioskowanych przez powoda oraz faktu możliwości negocjowania przez powoda kursu waluty, a także indywidualnego uzgodnienia postanowień umownych,

- niezasadne przyjęcie, że Bank miał całkowitą swobodę w zakresie ustalania kursu wymiany waluty, podczas gdy kursy walut wyrażone w Tabeli kursów były i są kursami rynkowymi, determinowanymi przez aktualną sytuację na rynku walutowym,

2. art. 235 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. i art. 278 § 1 k.p.c. przez pominięcie dowodu z opinii biegłego sądowego, którego celem było wykazanie, że Bank nie mógł i nie stosował zawyżonych kursów walut;

3. art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 2 k.c. przez uznanie, że umowa kredytu naruszała zasady współzycia społecznego, w sytuacji gdy powód przy jej zawarciu miał świadomość co do tego, że kwota udzielonego mu kredytu przy spłacie poszczególnych rat będzie przeliczana do waluty polskiej, saldo kredytu jest wyrażone w CHF, a w umowie wyraźnie uwidocznione są postanowienia dotyczące denominacji kredytu i dokonywania jego spłat w PLN poprzez potrącanie środków z rachunku bankowego powoda prowadzonego w walucie polskiej, a także stawki referencyjnej oprocentowania stosowanej do kredytów udzielanych w walucie obcej;

4. art. 385¹ § 1 k.c. i 385² k.c. przez uznanie, iż cel czynności prawnej w postaci zawarcia umowy kredytowej nie był nakierowany na nabycie składnika majątkowego służącego prowadzeniu działalności gospodarczej powoda;

5. art. 385¹ § 1 k.c. oraz art. 385² k.c. przez przyjęcie, że postanowienia przewidujące odesłanie do kursów z Tabel kursowych Banku oraz klauzula ryzyka kursowego są w całości bezskuteczne z uwagi na ich abuzywność, podczas gdy prawidłowa wykładnia norm zawartych w ww. przepisach prowadzi do wniosku, że:

- przesłanka dotycząca naruszenia dobrych obyczajów oraz przesłanka rażącego naruszenia interesów konsumenta mają odmienny zakres znaczeniowy, rodzący konieczność precyzyjnego wskazania przez sąd jakie konkretne „dobre obyczaje” zostały naruszone i dlaczego naruszenie interesów konsumentkich w konkretnym przypadku ma charakter „rażący”,

- ocena tego, czy w konkretnym przypadku doszło do naruszenia dobrych obyczajów i jednocześnie interesów konsumenta wymaga ustalenia tego, jak wyglądałaby sytuacja prawna konsumenta w dacie zawierania Umowy Kredytu gdyby kwestionowane postanowienia nie zostały w umowie zastrzeżone, a w ich miejsce miałyby zastosowanie dyspozytywne przepisy prawa;

6. art. 385¹ § 1 k.c. przez przyjęcie, że dowolność ustalania kursu CHF w Tabelach kursów walut Banku może być źródłem abuzywności klauzul przeliczeniowych, podczas gdy Tabela kursów Banku nie jest produktem stworzonym dla potrzeb rozliczania kredytów denominowanych w CHF, ale jest stosowana do wszystkich transakcji walutowych dokonywanych przez klientów w Banku i stąd Bank nie ma możliwości zawyżenia/zaniżenia kursu na potrzeby kredytu Powoda;

7. art. 385¹ § 1 k.c. uznanie za niedozwolone regulacji umownych przewidujących zastosowanie odmiennego kursu CHF do wypłaty i spłaty kredytu, podczas gdy prawidłowa wykładnia przesłanek abuzywności uwzględniająca ocenę tego, jak wyglądałyby prawa i obowiązki powoda w sytuacji, w której klauzule przeliczenia walutowego nie zostałyby zastrzeżone, winna doprowadzić do wniosku, iż Umowa nie powoduje rażącego naruszenia interesów Powoda, bowiem eliminacja klauzul przeliczeniowych przewidujących zastosowanie odmiennego kursu do wypłaty i spłaty kredytu nie poprawiłaby sytuacji kredytobiorcy, którzy w braku klauzul przeliczeniowych uzyskawszy wypłatę kredytu w

CHF musiałby dokonać sprzedaży CHF w kantorze, zaś na etapie spłaty kredytu dokonać serii operacji sprzedaży PLN za CHF przy czym operacje te dokonywane byłyby na rynku walutowym, w kantorze czy innym banku także z zastosowaniem odmiennych kursów kupna i sprzedaży waluty obcej;

8. art. 385¹ § 1 k.c. oraz art. 385² k.c. przez uznanie, że adekwatność informacji przekazanych przy zawieraniu Umowy podlega ocenie ex post, tj. przy uwzględnieniu wiedzy z chwili obecnej, tymczasem ocena ta powinna być dokonywana ex ante, tj. wyłącznie w oparciu o okoliczności istniejące na dzień zawarcia Umowy, pomijając późniejsze, nieprzewidywalne wówczas zdarzenia (takie jak np. kryzys ekonomiczny z końcówki 2008 r. czy uwolnienie kursu CHF względem EURO przez Narodowy Bank Szwajcarii);

9. art. 111 ustawy prawo bankowe przez uznanie, że metody ustalania kursów winny być uzgadniane indywidualnie w ramach umów, podczas gdy przepis ten formułuje uprawnienie (a jednocześnie obowiązek) Banku do ustalania i publikowania kursów walut w tabelach walut obcych, tj. bez konieczności indywidualnego uzgadniania z poszczególnymi klientami metodologii ich ustalania i zasad publikacji,

10. art. 385¹ §2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13 przez uznanie, że konsekwencją stwierdzenia niedozwolonego (abuzywnego) charakteru postanowień w zakresie odnoszącym się do przeliczeń w oparciu o kursy z Tabeli kursowej Banku jest nie tylko bezskuteczność tych postanowień, ale także nieważność Umowy Kredytu w całości;

11. art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 69 ust. 3 pr. bank. oraz art. 358 § 2 k.c. i w zw. z art. 65 k.c. przez uznanie, na podstawie nieprawidłowo przeprowadzonej wykładni postanowień Umowy Kredytu, w szczególności § 34 Umowy, że umowa pozbawiona abuzywnych klauzul denominacyjnych w zakresie odwołującym się do Tabeli kursów walut Banku jest niewykonalna, pomimo tego, że powód może dalej wykonywać Umowę poprzez spłatę rat kredytu bezpośrednio w walucie kredytu (CHF);

12. art. 358¹ § 2 k.c. przez uznanie, że waluta CHF wskazana w Umowie pełni jedynie rolę miernika wartości, podczas gdy wyraża tę wartość, stanowi walutę kredytu, walutę zobowiązań wynikających z zawarcia umowy kredytu

13. art. 385¹ k.c. przez uznanie, konsument może powoływać się na niedozwolony charakter postanowień po zakończeniu jej wykonywania, w sytuacji gdy najważniejszym skutkiem uznania danego postanowienia za niedozwolone jest wyeliminowanie go z umowy, zaś sama umowa winna obowiązywać w pozostałym zakresie.

Wnosił o zmianę wyroku przez oddalenie powództwa w całości, albo jego uchylene i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Nadto, na wypadek uznania, że umowa kredytu łącząca strony jest nieważna, podniósł zarzut zatrzymania kwoty dochodzonej pozwem, do czasu zaoferowania przez powoda zwrotu kwoty 148.218,85 zł wypłaconej na podstawie zawartej umowy kredytu.

Na rozprawie apelacyjnej pełnomocnik pozwanego podtrzymał podniesiony w odpowiedzi na pozew zarzut nadużycia prawa przez powoda (art. 5 k.c.).

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego zasługiwała na uwzględnienie.

Wstępnie należy zaznaczyć, że Sąd pierwszej instancji poczynił prawidłowe i wystarczające ustalenia faktyczne, dotyczące okoliczności towarzyszących zawarciu umowy, a w szczególności sposobu prezentacji przez pozwanego bank kredytów denominowanych w walucie obcej, zakresu postanowień umownych, co do których istniała możliwość negocjowania, a także informacji przekazanych na temat ryzyka związanego z zawarciem umowy kredytu powiązanego z kursem waluty obcej (ryzyka kursowego). Ustalenia te mają znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, a Sąd Apelacyjny nie znajduje podstaw do poczynienia ustaleń odmiennych, w związku z czym poczynione w sprawie uznaje za własne (art. 387 § 2¹ pkt 1 k.p.c.).

Dla uporządkowania dalszych rozważań, należy jedynie zauważyć, że umowa kredytu konsolidacyjnego nr (...) (...), co do zasady mieściła się w konstrukcji ogólnej umowy kredytu bankowego, stanowiąc jej dopuszczalny prawem wariant (art. 353¹ k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 – 3 ustawy Prawo bankowe). Poza sporem być także powinno, że przedmiotem umowy był kredyt w złotych polskich, a nie kredyt walutowy, o czym przesądzają literalne zapisy umowy, z której wprost wynika, że zarówno wypłata kredytu, jak i jego spłata mają być dokonywane w walucie polskiej.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, o ile jednak sama konstrukcja prawna kredytu złotówkowego denominowanego w walucie obcej (CHF) nie naruszała powszechnie obowiązujących przepisów prawa ani zasad współzycia społecznego, o tyle klauzule waloryzacyjne wprowadzone do jej treści przez bank, regulujące zasady waloryzacji świadczeń obu jej stron, mogły godzić w interes konsumentów i dobre obyczaje w praktyce bankowej.

Wokół tej kwestii koncentrował się również spór w niniejszej sprawie, a Sąd Okręgowy związany stanowiskiem strony powodowej, podjął się kontroli klauzul waloryzacyjnych (przeliczeniowych) zawartych w przede wszystkim w § 5 ust. 4 w zw. z § 5 ust. 3 pkt 1 (regulujące zasady wypłaty kredytu) oraz § 13 ust. 7 (regulujący zasady spłaty kredytu). W konsekwencji uznał, że miały one charakter klauzul niedozwolonych (art. 385¹ k.c.) w części, w jakiej zawierały odwołanie do kursu waluty obcej określanego w „aktualnej tabeli kursów”, albowiem nie pozwalały na ustalenie w sposób przejrzysty (jednoznaczny) mechanizmu wymiany waluty obcej, tak aby konsument (powód) mógł samodzielnie oszacować wpływające stąd dla nich konsekwencje ekonomiczne.

Podkreślić też należy, że pozwany nie zdołał wykazać, że przy zawieraniu umowy powód nie działał w charakterze konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c. – sama nazwa spłacanego kredytu jest w tej mierze niewystarczająca, a w umowie nic nie wskazuje, że powód zawierał ją jako przedsiębiorca.

W tym miejscu podkreślić należy, że w relacji umownej przedsiębiorcy z konsumentem skutki wprowadzenia do umowy postanowień wykraczających poza zasadę swobody umów wyznacza treść przepisu art. 385¹ k.c. (a nie jak błędnie przyjął Sąd Okręgowy - art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c.). W uzasadnieniu uchwały z dnia 28 kwietnia 2022 r., Sąd Najwyższy jednoznacznie stwierdził, że zgodnie z art. 58 § 1 k.c. czynność prawna sprzeczna z ustawą jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy. W ocenie Sądu Najwyższego za inny przepis może być uznany właśnie art. 385¹ k.c., który przewiduje sankcję w postaci braku związania konsumenta kwestionowanymi postanowieniami od samego początku i z mocy prawa, co sąd ma obowiązek wziąć pod uwagę z urzędu, chyba że konsument następnie udzieli „świadomej, wyraźnej i wolnej zgody” na to postanowienie i w ten sposób zapewni jego skuteczność (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56 i cytowane w jej uzasadnieniu obszernie orzecznictwo). Takie określenie sankcji daje konsumentowi możliwość podjęcia decyzji, której to możliwości nie miałyby w razie przyjęcia nieważności postanowienia.

Z uwagi na ukształtowane już orzecznictwo sądów powszechnych, Sądu Najwyższego oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) nie ma potrzeby szerszego ustosunkowywania się do kwestii samej abuzywności klauzul waloryzacyjnych w tzw. kredytach indeksowanych, czy denominowanych. W orzecznictwie ukształtowanym na gruncie art. 385⁽¹⁾ i nast. k.c., nie budzi już wątpliwości abuzywny charakter klauzul waloryzacyjnych zawartych w umowach kredytu denominowanego czy kredytu indeksowanego do waluty szwajcarskiej. Powszechnie przyjmuje się, że tego typu klauzule - odsyłające do kursów jednostronnie ustalanych przez bank - powinny być traktowane jako kształtujące sytuację konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające jego interesy (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 3 lutego 2022 r., II CSKP 975/22; z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 23 marca 2022 r., II CSKP 532/22; z 18 maja 2022 r., II CSKP 1030/22 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 24 czerwca 2021 r., I ACa 35/21). Postanowienia takie są nietransparentne i pozostawiają pole do arbitralnego działania banku. W ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron, co uprawnia ocenę, iż są one niedozwolone w rozumieniu art. 385⁽¹⁾ § 1 k.c. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 30 sierpnia 2022 r., I CSK 2984/22 i z 30 sierpnia 2022 r., I CSK 3177/22 oraz wyroki z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18 i z 27

lutego 2019 r., II CSK 19/18). Obecnie nie ulega też wątpliwości, że tego typu klauzule dotyczą głównego przedmiotu umowy kredytu denominowanego.

Mając na względzie aktualne poglądy judykatury stwierdzić należy, że sposób ukształtowania klauzul waloryzacyjnych w taki sposób, jak ma to miejsce w umowie stron, tj. z odwołaniem do „kursu (kupna/sprzedaży) dla dewiz (aktualna tabela kursów banku) obowiązującego w (...) S.A.” jest wystarczającym argumentem za uznaniem ich za niejasne i niejednoznaczne.

Także skutki usunięcia niedozwolonych klauzul waloryzacyjnych z umowy kredytu były już przedmiotem licznych wypowiedzi zarówno sądów powszechnych (w tym tut. Sądu Apelacyjnego), jak też Sądu Najwyższego, wobec czego nie ma obecnie potrzeby szerszego ich przytaczania, wystarczy wskazać chociażby na następujące orzeczenia: wyroki Sądu Najwyższego z 28 września 2021 r., I CSKP 74/21; z 3 lutego 2022, II CSKP 459/22; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 975/22; z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 23 marca 2022 r., II CSKP 532/22; z 18 maja 2022., II CSKP 1030/22; z 26 kwietnia 2022 r., II CSKP 550/22 oraz ostatnio wydane postanowienia Sądu Najwyższego odmawiające przyjęcia skarg kasacyjnych banków do rozpoznania - z 23 czerwca 2022 r., I CSK 2815/22 i z 30 sierpnia 2022 r., I CSK 3177/22. Zaznaczyć przy tym również należy, że w świetle aktualnego orzecznictwa sądów powszechnych, Sądu Najwyższego oraz TSUE, nie jest dopuszczalne wypełnianie luk w umowie po stwierdzeniu bezskuteczności zawartych w niej postanowień abuzywnych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 23 marca 2022 r., II CSKP 532/22; wyrok TSUE z 30 kwietnia 2014 r., C 26/13; postanowienie TSUE 4 lutego 2021 r., C-321/20, czy też cytowany wyżej wyrok TSUE z 8 września 2022 r. w połączonych sprawach C-80/21, C-81/21 oraz C-82/21). Generalnie zatem, gdy – jak w sprawie niniejszej – konsument powołuje się na nieważność umowy, to próby uzupełniania tej umowy przez sąd należy uznać za niedopuszczalne.

Stosując bowiem, wobec omawianych powyżej postanowień umowy stron, sankcję normatywną i przyjmując, że nie wiążą one konsumentów *ex tunc* i *ex lege*, należałoby przyjąć, że po wyeliminowaniu opisanych w ww. zapisach mechanizmów przeliczeniowych, w umowie pozostałby tylko zapis, że kredyt został udzielony w kwocie 61.800 CHF, ale ma być wypłacony oraz spłacany w walucie polskiej, lecz nie wiadomo, w jakich kwotach, co w żaden sposób nie odpowiada minimum normatywnemu z art. 69 ustawy Prawo bankowe.

Zgodzić się również należało z Sądem pierwszej instancji, że konsekwencją skorzystania przez stronę umowy z mechanizmów ochrony konsumenckiej przewidzianych w art. 385¹ § 1 k.c. i skorzystania z prawa żądania „unieważnienia” umowy jest odpadnięcie podstawy prawnej wzajemnych świadczeń stron umowy, a co za tym idzie, są one nienależne w rozumieniu art. 410 k.c. Podkreślenia przy tym wymaga, że w uchwale składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 – mającej moc zasady prawnej, przesądzona została zasada dwóch kondykcji, czyli dwóch osobno istniejących i dochodzonych roszczeń przez każdą ze stron. Wobec tego, już samo wykonanie nieważnego zobowiązania jest źródłem roszczenia zwrotnego i z tych względów nie ma potrzeby ustalania, czy i w jakim zakresie *accipiens* został wzbogacany a *solvens* zubożony (patrz: uchwała SN z 16 lutego 2021 r. III CZP 11/20; wyrok SN z 11 grudnia 2019 r. V CSK 382/18; postanowienie SN z 1 marca 2018 r. I CSK 655/17).

Z drugiej jednak strony, nie można było nie zauważyć, że uregulowane w przepisach Kodeksu Cywilnego prawa podmiotowe, które służą realizacji i ochronie interesów majątkowych i osobistych podmiotów uprawnionych (a zatem również dochodzeniem roszczeń o charakterze cywilnoprawnym) doznają pewnych ograniczeń. Zakres dopuszczalnych zachowań uprawnionego, które będą przejawami wykonywania prawa podmiotowego, limituje m.in. uregulowana w art. 5 k.c. instytucja nadużycia prawa, w ramach której do oceny zarzutu nadużycia sąd sięga do kryteriów pozaprawnych, tj. do klauzul społeczno-gospodarczego przeznaczenia prawa i do zasad współzycia społecznego. Zgodnie z tym przepisem działanie lub zaniechanie formalnie zgodne z treścią prawa podmiotowego, lecz sprzeczne z zasadami współzycia społecznego lub społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa, nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie podlega ochronie.

Sąd Najwyższy prezentuje konsekwentnie pogląd, że przez zasady współzycia społecznego należy rozumieć podstawowe zasady etycznego i uczciwego postępowania. Jednocześnie wskazuje, że zasady współzycia społecznego w

rozumieniu art. 5 k.c. są pojęciem pozostającym w nierozłącznym związku z całokształtem okoliczności danej sprawy i w takim całościowym ujęciu wyznaczają podstawy, granice i kierunki jej rozstrzygnięcia w wyjątkowych sytuacjach, które przepis ten ma na względzie. Dlatego dla zastosowania art. 5 k.c. konieczna jest ocena całokształtu szczególnych okoliczności danego wypadku w ścisłym powiązaniu nadużycia prawa z konkretnym stanem faktycznym (zob. m.in. wyroki SN z 22 listopada 1994 r., II CRN 127/94 i 2 października 2015 r., II CSK 757/14).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy, wskazać przede wszystkim należy, że o ile z okoliczności niniejszej sprawy wynika, iż w istocie w zawartej przez strony umowie kredytu znajdowały się postanowienia (klauzule waloryzacyjne), które należało uznać za niedozwolone, a ich wyeliminowanie z umowy czyniło jej wykonanie niemożliwym, tym niemniej, oceniając zasadność dochodzonego pozwem roszczenia powoda, nie można było zignorować także pozostałych faktów wynikających z materiału dowodowego. Sąd Apelacyjny, dokonując analizy zebranego w sprawie materiału dowodowego, ustalił bowiem, że w dniu 9 lutego 2006 r. pozwany bank, wykonując umowę udostępnił powodowi kredyt w łącznej wysokości 149.113,53 zł (wyplacił 55.092,30 CHF + 6.396,54 CHF i pobrał prowizję w wysokości 371,16 CHF – przy zastosowaniu kursu 2,4105). Z kolei powód, wywiązując się z postanowień umowy, w okresie od 1 marca 2006 r. do 1 października 2007 r. uiszczył na rzecz banku łącznie 21.751,57 zł, zaś w dniu 2 listopada 2007 r. kwotę 56.931,72 CHF (121.133,62 zł - z zastosowaniem kursu z dnia spłaty 2,1277). Oznacza to więc, że na podstawie zawartej przez strony umowy powód otrzymał od pozwanego kwotę 149.113,53 zł i wykorzystał ją w całości na określony w umowie cel, zaś w ciągu 21 miesięcy jej wykonywania, spłacił całość zaciągniętych zobowiązań uiszczając tytułem rat kapitałowo – odsetkowych, opłat i prowizji łącznie kwotę niższą od uzyskanej, a mianowicie 142.885,19 zł.

Ma to o tyle istotne znaczenie, że mający zastosowanie w niniejszej sprawie art. 385¹ k.c. stanowi implementację art. 3 dyrektywy 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. W związku z tym przypomnieć również trzeba, że podstawowym celem Dyrektywy 93/13/EWG jest ochrona konsumentów przed nieuczciwymi warunkami w standardowych umowach dotyczących zakupu towarów i usług, poprzez przede wszystkim przywrócenie równowagi między stronami poprzez usunięcie nieuczciwego postanowienia z umowy.

Z racji tego, że kwestia rozliczeń pomiędzy stronami umowy uznanej za nieważną, podlega regulacji na płaszczyźnie prawa krajowego, zatem w kontekście wysokości roszczeń finansowych dochodzonych w niniejszej sprawie przez powoda, stwierdzić należy, że nadużycia prawa podmiotowego przez powoda Sąd Apelacyjny dopatrył się w żądaniu nadmiernych korzyści ekonomicznych. Nie sposób bowiem uznać za powszechnie aprobowaną w społeczeństwie i zgodną z zasadą sprawiedliwości oraz uczciwości postawę strony, która nie tylko nie poniosła żadnej szkody w wyniku wykonywania uznanego za nieistniejący stosunku prawnego, ale wręcz uzyskała wymierną korzyść majątkową, a po wielu latach od wykonania umowy, korzystając z roszczeń wynikających z przepisów prawa (art. 410 k.c. w zw. z art. 405 k.c.) zmierza do uzyskania niejako dodatkowego „wynagrodzenia”, które w istocie wynikałoby z różnicy kursowej pomiędzy kwotą uiszczoną na rzecz banku w walucie szwajcarskiej w dniu 2 listopada 2007 r. (kursu z dnia spłaty 2,1277), a jej równowartością w dacie wyrokowania i ewentualnego spełnienia świadczenia (kurs przekraczał 4,70). W istocie zatem uwzględnienie dochodzonego pozwem roszczenia (o zapłatę) skutkowałoby uzyskaniem przez powoda, który – co ponownie należy podkreślić – uzyskał już realną korzyść wykonując sporną umowę kredytu, dodatkowego przysporzenia majątkowego, którego poziom (na skutek aprecjacji wartości waluty szwajcarskiej) ponad dwukrotnie przekraczałby wysokość otrzymanego od pozwanego kredytu.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w stanie faktycznym niniejszej sprawy, uwzględnienie żądania pozwu, pomimo że, co do zasady było ono zgodne z prawem, musiałoby pozostać negatywnie ocenione na podstawie norm pozaprawnych, regulujących zasady etycznego i uczciwego postępowania funkcjonujące w społeczeństwie (art. 5 k.c.).

Mając to na uwadze, Sąd Apelacyjny na mocy art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił powództwo w całości. W związku z tym korekty wymagało także rozstrzygnięcie o kosztach procesu w postępowaniu przez Sądem pierwszej instancji. W tym jednak przypadku, z uwagi na wyjątkowy charakter zastosowanej przez Sąd odwoławczy klauzuli generalnej z art. 5 k.c., uznać należało, że również zasady słuszności (art. 102 k.p.c.) nakazują obciążyć powoda

jedynie częścią kosztów postępowania, tj. $\frac{1}{2}$ wysokości opłaty minimalnej za czynności pełnomocnika o której mowa w § 2 pkt 7 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Z tych samych względów Sąd Apelacyjny uznał, że konsekwentnie zasada słuszności, o której mowa w art. 102 k.p.c. powinna mieć zastosowanie także przy orzekaniu o kosztach instancji odwoławczej, w związku z czym zasądził od powoda na rzecz pozwanego połowę związanych z tym wydatków, tj. kwotę 9.987 zł ($\frac{1}{2} \times 11.874 \text{ zł} + 8.100 \text{ zł}$) i odstąpił od obciążania go pozostałą częścią tych kosztów.

Dariusz Małkiński Krzysztof Chojnowski Andrzej Kordowski